

ефективного розвитку педагогічної фасилітації майбутніх викладачів та андрагогів вищих навчальних закладів у системі післядипломної освіти.

Література

1. Балл Г.А. Психология в рациогуманистической перспективе: избр. Работы / Г.А. Балл. – К. : Основа, 2006. – 408 с.
2. Балл Г.О. Орієнтири сучасного гуманізму (в суспільній, освітній, психологічній сферах) (видання 2-е, доповнене) / Г.О.Балл. – Житомир : Видавництво «Волинь», 2008. – 235с.
3. Балл Г.О. Чи є творчість атрибутом особистості? (Спроба реалізації діалогічного дискурсу в теоретичних людинознавчих студіях) // Гуманістичні орієнтири в методології психологічної науки / За ред. Г.О.Балла. – К. : Педагогічна думка, 2007. – С. 88-96.
4. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: стратегія проектування [Електронний ресурс] / Іван Дмитрович Бех // Вісн. Житомир. держ. університету ім. І. Франка. — 1999. — № 3. — С. 42-43. — укр. Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/articles/1999/03bidpnd.zip
5. Галицан О.А. Формування педагогічної фасилітації майбутніх учителів у процесі навчання у вищому навчальному закладі: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / О. А. Галицан. – Одеса, 2010. – 282с.
6. Гузій Н.В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: монографія / Н.В. Гузій. – К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2004. – 243 с.
7. Роджерс К.Р. Эмпатия: в книге «Психология эмоций. Тексты» / Под редакцией В.К.Вилюнаса, Ю.Б. Гиппенрейтер. – М. : Изд-во Трансперсональный Институт, 1993. – С.248-251.
8. Роджерс Карл. Клиентоцентрированная терапия / Т. Гордон, Э. Дорфман, К. Роджерс, Н. Хоббс. – М.: «Рефл-бук», «Ваклер», 1997. – 312 с.
9. Сорочан Т.М. Розвиток професіоналізму управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти: дис ... доктора пед. наук: 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Т.М. Сорочан. – Луганськ, 2005. – 472с.
10. Rogers C. R. The interpersonal relationship in the facilitation of learning // Educational Forum. – Vol.XI – №4, 1976. – 160.

Анотація

У статті розглядається проблема застосування принципів педагогічної фасилітації у професійній діяльності вчителя сучасної школи. Представлено результати теоретичного аналізу наукового фонду з проблематики підготовки майбутніх учителів як фасилітаторів у системі вищої освіти.

Аннотация

В статье рассматривается проблема применения принципов педагогической фасилитации в профессиональной деятельности учителя современной школы. Представлены результаты теоретического анализа научного фонда по проблематике подготовки будущих учителей как фасилитаторов в системе высшего образования.

Summary

The article highlights the problem of pedagogical facilitation principles implementation into the professional activity of a modern school teacher. There have been represented the results of the scientific fund analysis concerning the problem of future teachers' training as facilitators in the system of higher education.

Ключові слова: педагогічна фасилітація, підготовка майбутніх учителів, система вищої освіти.

Ключевые слова: педагогическая фасилитация, подготовка будущих учителей, система высшего образования.

Key words: principle, pedagogical facilitation, future teachers' training, the system of higher education.

Подано до редакції 3.10.2012.

УДК 37.035:57.017-053.5

©2012

Павлуценко Н.М.

ПРОБЛЕМА НАСТУПНОСТІ У ГЕНДЕРНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... На нинішньому етапі політика України зумовлена процесами демократизації і гуманізації суспільства з метою створення рівних можливостей для самореалізації особистості, незалежно від віку, статі, національності. Гендерне виховання школярів є актуальним підходом в педагогіці, провідним елементом соціокультурного розвитку сучасного суспільства, що активно впливає на формування егалітарної свідомості вихованців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проведений аналіз дав змогу відзначити, що гендерне виховання підростаючого покоління різних вікових категорій є предметом наукових пошуків як українських, так і зарубіжних дослідників. Так, питання гендерного виховання дітей дошкільного віку відображено у працях І.Євтушенко, Ж.Горбатенко, Т.Зарубіної та ін.; проблема специфіки гендерного виховання молодших школярів цікавить сучасних дослідників С.Бурову, Т.Говорун, О.Кікінежді та ін., у наукових роботах С.Вихор, Л.Штильової, Л.Яценко висвітлюються питання гендерного виховання підлітків та старшокласників; питання підготовки вчителів до гендерного виховання школярів розроблено у дослідженнях І.Іванової, І.Мунтяна, О.Цокур; стратегії гендерної освіти у вищій школі розглядали

О.Луценко, Н.Чухим, О.Ярська-Смирнова та ін.; історія гендерної педагогіки, особливості гендерної просвіти і гендерної культури підрастаючого покоління – питання, які досліджували П.Терзі, Л.Кобилянська, В.Кравець та ін.

Формулювання цілей статті... Мета даної розвідки полягає в характеристиці сучасних наукових концепцій з проблеми наступності у гендерному вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження... Встановлено, що увага сучасної педагогічної думки сконцентрована фактично на двох протилежних напрямках виховання з акцентом на фактор статі: традиційне (статеворольове) і гендерне. Це зумовило появу відповідної термінології: “статеворольове виховання”, “гендерне виховання”, “гендерна соціалізація” та призвело до невизначеності окремих термінів – “гендерна культура”, “гендерна вихованість” тощо.

Проблема виховання учнів різних статей є доволі складною та актуальною в педагогічній науці. Незважаючи на поширеність гендерних досліджень, питання гендерного виховання молодого покоління здебільшого висвітлюється по-різному і розглядаються в межах статево-рольового підходу. Так, синонімічним поняттю “статеворольове виховання” дітей молодшого шкільного та підліткового віку визначають поняття “гендерне виховання” і розробляють його в межах гендерної соціалізації. Дослідження сучасних науковців (П.Горностай, І.Кльоціної, О.Луценко та ін.) свідчать, що традиційна гендерна соціалізація хлопчиків і дівчаток молодшого шкільного віку відтворює патріархальні стереотипи як в суспільній, так і в приватній сферах.

Ураховуючи зміни в останні десятиліття стосовно гуманізації сімейного, професійного та громадського життя, появу чисельних гендерних студій, гендерних теорій тощо, можна констатувати активне просування й утвердження гендерного підходу в освітній галузі та спростування статево-рольової теорії. Сучасні наукові дані підтверджують невинуватість статево-рольового підходу у вихованні, котрий визначає стать як успадковану програму, що самореалізується в процесі життя у формі очікуваних статево-специфічних розбіжностей.

Соціальні зміни, які відбулися в суспільстві в другій половині ХХ ст. і вплинули на розподіл статевих ролей у сімейній і професійній сферах, сприяли утвердженню гендерної теорії в різних галузях громадського життя, в т. ч. освітній. Важливість введення гендерної складової в навчально-виховний процес школи вчені В. Гайденко, О. Здравомислова, І. Предборська, О. Ярська-Смирнова та ін. обґрунтовують існуванням проблеми виховання дівчаток і хлопчиків, в якому зберігаються стереотипи стосовно ролі і призначення статей. Гендерні упередженості в масовій свідомості відтворюються в шкільному навчально-виховному процесі через “приховані навчальні плани (програми)”, що реалізуються як “соціальний контроль”: організація освітнього закладу, гендерні відносини на роботі, гендерна стратифікація вчительської професії, зміст предметів і стиль викладання.

У даному дослідженні акцентовано увагу на особливостях виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. Зазначимо, що це період загальної сензитивності, який є сприятливим для формування в дітей навичок взаємодії на засадах партнерства.

Необхідно також зазначити, що специфіка гендерного виховання дітей даної вікової категорії полягає у звільненні від впливу статево-рольових стереотипів; відмові від сексизму, культурного андроцентризму, протиставлення за ознакою статі в дитячому садочку, школі, родині та інших провідних інститутах соціалізації; формуванні практики взаємовідносин статей на засадах гендерного паритету; самовизначенні, самовдосконаленні і самореалізації кожної особистості.

Вивчення впливу основних чинників гендерної соціалізації на дошкільнят і учнів початкової школи засвідчує, що їх знання про взаємини хлопчиків і дівчаток обтяжені гендерними стереотипами. До таких чинників належать: дошкільні навчальні заклади, родина, школа, однолітки, дитяча література, засоби масової інформації.

Статеворольові (гендерні) настанови і стереотипи формуються в дошкільнят і молодших школярів через:

- ✓ традиційні відносини подружжя (соціальна реальність полягає в дихотомії виховних обов’язків батька й матері);
- ✓ усталені правила освітніх закладів (неоднакові навчально-педагогічні вимоги до дітей різних статей);
- ✓ стосунки з однолітками (“болісне” ставлення дітей до власної ідентифікації, особливо хлопчиків);
- ✓ трансляцію гендерних конфігурацій героїв (казкові канони героїнь-жертв і героїв-визвольників);
- ✓ розважальну сферу (комерційні рекламні кінофільми, ролики зі змістом інформації про “світ жінок” і “світ чоловіків”) [6].

Аналіз сучасного впливу основних чинників гендерної соціалізації на дошкільнят і учнів початкових класів підтверджує припущення про те, що культурно-символічне визначення статі відображає асиметрію нинішнього суспільства, посилює гендерну стратифікацію, підкріплює тенденцію стереотипного призначення статей. Таким чином, перед освітою постає дилема: з одного боку, до дітей різних статей повинні бути однакові вимоги, а з другого боку, ці вимоги часто обтяжені гендерними стереотипами.

Крім того, гендерний аналіз чинних підручників початкової школи показав, що майже кожний навчальний предмет обтяжений настановами щодо статі у текстах підручників, які містять статево-рольові стереотипи. Характерними ознаками стереотипів на сторінках підручників є: сексизм (дискримінаційні прояви за ознакою

статі), асиметрія (протиставлення чоловічого жіночому), андроцентризм мови (домінування значення і внеску чоловіків в історію і культуру суспільства), на що вказують українські та зарубіжні дослідники [2; 6].

Гендерні стереотипи і настанови, що існують у масовій свідомості, відображаються в навчально-виховному процесі. Проте зміст поняття "гендерний підхід до виховання", за свідченнями критичних педагогів (М.Арутюнян, Л.Попова та ін.), є складовою організації навчально-виховного процесу загалом. Саме через гендерний підхід у педагогіці реалізується гендерне виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Важливість вчасного введення гендерної складової у виховання дітей обумовлена тим, що з раннього дитинства можна прищепити основні знання, навички і звички паритетного ставлення хлопчиків і дівчаток одне до одного. Саме в дошкільному і молодшому шкільному віці діти здатні розуміти й усвідомлювати значення соціальної рівноправності статей.

У науковому проекті М.Головка та А.Трубчанінової подано обґрунтування комплексу організаційно-педагогічних умов, які забезпечують гендерний підхід у вихованні дітей молодшого дошкільного віку у дошкільному закладі. У своєму дослідженні автори виходили з припущення про те, що гендерний підхід у вихованні дітей 4-го року життя є можливим за наступні умови: вивчення особливостей гендерних уявлень у дітей молодшого дошкільного віку; моделювання предметно-розвивального середовища, зорієнтованого на гендерне самопізнання; цілеспрямоване використання системи адекватних методичних засобів у виховній роботі, які сприяють формуванню гендерної ідентичності у дітей молодшого дошкільного віку; забезпечення індивідуального підходу до виявлення гендерної поведінки хлопчиками та дівчатками молодшого дошкільного віку. Гендерний підхід автори розглядають як принцип виховання, який передбачає: гармонізацію гендерної взаємодії представників обох статей на підставі егалітаризму; подолання таких конфліктних ситуацій, коли гендерні стереотипи виступають бар'єром у розвитку тих якостей особистості, які не відповідають статевотипізованим уявленням; пом'якшення (згладжування) гендерних стереотипів; створення рівних можливостей для розвитку хлопчиків та дівчаток, орієнтованих на кожну дитину як на індивідуальність [3].

У дисертаційному дослідженні І.Євтушенко гендерне виховання дітей дошкільного віку визначено як цілеспрямований процес педагогічного супроводу життєдіяльності дошкільника, що полягає у сприянні накопиченого соціального досвіду виконання гендерних ролей, усвідомлення себе як представника певної статі з позиції духовно-морального становлення особистості. Важливо, що у дисертаційній роботі також обґрунтовано необхідність гендерного виховання в дошкільній освіті з опорою на духовно-моральне становлення особистості дошкільника для гармонійного розвитку в його подальшій життєдіяльності [4].

Для нашого дослідження набувають особливого значення наукові досягнення з проблеми гендерного виховання, зроблені українськими психологами Т.Говорун та О.Кікінежді. На думку дослідниць гендерне виховання, відповідаючи гуманістичній концепції сучасної освіти, ґрунтується на системі принципів, що виходять із необхідності постійної уваги, турботи, поваги, любові до кожної дитини як до неповторної особистості та забезпечення належних умов для їх реалізації. У цьому випадку, зокрема, йдеться про принципи рівноправності, діалогічного спілкування, спільної участі вчителів, батьків і дітей в організації життя класу, які забезпечують рівні можливості хлопчиків і дівчаток, бо орієнтовані на кожну дитину як на індивідуальність [5].

За визначенням С.Вихор, гендерне виховання підлітків і юнаків позначається як цілеспрямований і систематизований вплив на свідомість, почуття, поведінку вихованців з метою формування в них егалітарних цінностей, поваги до особистості, незалежно від статі, розвитку індивідуальних якостей і здібностей задля їх самореалізації, оволодіння навичками толерантності поведінки та з метою побудови громадянського суспільства. Технологія гендерного виховання, запропонована С.Вихор, спрямована на формування в учнів гендерної вихованості, у межах якої гендерне виховання розглядається як неперервний педагогічний процес, що не має завершених часових меж, а переходить з однієї стадії в іншу, що спрямовується на усвідомленні учнями цінності кожної статі, взаємодії на засадах гендерної рівності, власної гендерної ролі, пом'якшенні гендерних стереотипів [1]. Під гендерною вихованістю учнів авторка розуміє результат засвоєння ними знань, цінностей і понять у процесі формування їх власного ставлення до міжстатевої взаємодії, додержання принципів гендерної культури демократичного суспільства та усвідомлення гендерних стереотипів, що забезпечує гендерну рівність.

Аналіз теоретичних концепцій, психолого-педагогічних та соціологічних основ з питань розробленості проблеми гендерного виховання підростаючого покоління дав змогу конкретизувати поняття "гендерне виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку", яке розуміємо як цілеспрямований, організований, систематизований процес впливу на свідомість, поведінку, почуття вихованців для формування в них егалітарних цінностей, поваги до особистості незалежно від статі, протистояння гендерним стереотипам, розвитку здібностей до самореалізації кожного, оволодіння навичками партнерства та взаємозамінності.

Завданнями гендерного виховання є:

- ✓ реалізація принципів рівноправності, взаємозамінності, партнерства у взаємодії статей;
- ✓ усвідомлення негативного впливу статево-рольових стереотипів на рівні сімейних і суспільних ролей;
- ✓ уникнення упередженого ставлення до представників протилежної статі;

✓ накопичення досвіду егалітарної поведінки з метою самореалізації кожної особистості.

Гендерне виховання як процес передбачає досягнення певного стану сформованості особистісних характеристик дітей, що визначаємо як гендерну вихованість. Під гендерною вихованістю розуміємо результат засвоєння егалітарних цінностей, повагу до особистості незалежно від статі, протидії гендерним стереотипам, розвитку здібностей до самореалізації кожного, оволодіння навичками партнерства та взаємозамінності [6].

Висновки... Отже, узагальнивши дослідження сучасних педагогів і психологів, вважаємо, що зміст гендерного виховання в освітньому процесі повинен забезпечувати:

- однакові педагогічні вимоги, тон звертання до хлопчиків і дівчаток;
- статево-нейтральні правила дотримання культури поведінки, уникнення нав'язування стереотипів на кшталт: "хлопчикам/дівчаткам не личить..." і т. д.;
- орієнтація на індивідуальний розвиток дитини, її здібності, уподобання, можливості в навчанні, оволодіння професійними вміннями незалежно від статі;
- заохочення дітей до статево змішаних занять, ігор, видів навчальної діяльності, уникнення статевого сепаратизму в спілкуванні;
- заохочення та однаковий доступ до користування навчальним, спортивним інвентарем, приладами;
- обговорення з дітьми проблем взаємостосунків статей, наголошення на їхній рівноправності та взаємозамінності в сім'ї й суспільстві;
- привертання уваги вихованців до нав'язування гендерних стереотипів ЗМІ, проявів сексизму, що принижує гідність як жінок, так і чоловіків.

Література

1. Вихор С. Т. Гендерне виховання учнів старшого підліткового та раннього юнацького віку [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Світлана Теодозіївна Вихор. – Тернопіль, 2005. – 23 с.
2. Гайдено В. Українські підручники початкової школи: прихований навчальний план і гендерні стереотипи [Текст] / В. Гайдено, І. Предборська // Гендерна педагогіка: хрестоматія / Переклад з англ. В. Гайдено, І. Предборської; За ред. Вікторії Гайдено. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – С. 223-238.
3. Головка М., Трубочанінова А. Гендерний підхід у вихованні дітей молодшого дошкільного віку у дитячому садку /М.Головка, А.Трубочанінова // Гуманізація навчально-виховного процесу. Спецвип. 4. – Ч. 1. – Слов'янськ – 2010. – С. 59-66.
4. Євтушенко І. М. Гендерне виховання дітей старшого дошкільного віку [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика дошкільної освіти» / Ірина Миколаївна Євтушенко. – Челябінськ, 2008. – 24 с.
5. Кікінежді О. Гендерне виховання змалку [Текст] / О. Кікінежді // Дошкільне виховання. – 2006. – №2. – С. 3-6.
6. Павлушенко Н. М. Гендерне виховання дітей молодшого шкільного віку [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Наталія Миколаївна Павлушенко. – Тернопіль, 2011. – 20 с.

Анотація

У статті висвітлено питання, що стосується специфіки наступності у гендерному вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку в ретроспективі сучасних наукових досліджень. Особливої уваги надано визначенню сутності гендерного виховання дошкільнят і молодших школярів.

Аннотация

В статье освещены вопросы, касающиеся специфики преемственности в гендерном воспитании детей дошкольного и младшего школьного возраста в ретроспективе современных научных исследований. Особое внимания уделено определению сущности гендерного воспитания дошкольников и младших школьников.

Summary

The article highlights issues relating to specific continuity in gender education preschool and primary school age in retrospect of modern scientific research. Particular attention is given to the definition of the essence of gender-based preschool and primary school children.

Ключові слова: гендерне виховання, гендерна вихованість, дошкільний вік, учні молодшого шкільного віку.

Ключевые слова: гендерное воспитание, гендерная воспитанность, дошкольный возраст, ученики младшего школьного возраста.

Key words: gender upbringing, gender education, preschool age, pupils of primary school age.

Подано до редакції 10.10.2012.

УДК 37. 25. 882. 893

©2012

Слесик К.М.

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ПРЕДМЕТІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Пріоритети реформування української школи окреслені її інтеграцією у світовий освітній простір. Насамперед це модернізація змісту освіти, розвиток духовного потенціалу особистості в умовах поступу українського суспільства до демократії. Це передбачає важливість